

نومرو : ۱۰۶

اداره خانه

ایستانبول، جفال اوغلی، دائره اجتهاد

تله فون نومروسی : ۸۶۵
" Idjtihad " Constantinople

بشنجی سنه

حریت فکریه یه خادم
هر هفته چیقار اجتماعی ، ادبی مجموعه

مدیر مرخص : الہامی صفا

اشکبار

آبونه

سنه لك آلتی آیق
تورکیا ایچین : ۵۰ غروش ۳۰ غروش
ممالک اجنبیه ایچین : ۱۵ فرانق ۸ فرانق

نسخه سی ۵۰ یاره

۱۵ مایس ۱۳۳۰

اخلال ایتدی : پادشاه ردوس شوالیه‌ری استاد اعظمی
دوبوسون ایله مذاکرات سیاسیه آچسنی اراده
بویوریوردی. مذاکره صلح اوزرینه جریان ایدیور،
فقط حقیقت حالدۀ فاتح دونمانک اکائنه قادر زمان قازانمق
ایسته یوردی. جم، نوازشکار، سیاسی بر طور و وضعیت
آلمش، بهوده و بن معنا غرور لر کوسته رمه مش، مقصد
وغایه بی تأمین ایتمش، بر آرزو سوکرا مسیح پاشا
قوماندانده کی فیلو ردوسک اوکنده کورولمش، مغلوب
اوله سی اوزرینه فاتح قره دن مهم بر اردو ایله آناتولیه ک
جنوبه طوغری یورومه یه باشلامشدی.

لکن بو دفعه سلطان جک اولنجه یه قادر سکوتی
اخلال ایده جک، ممالک عثمانیه بی بر برینه قاته جق بر حادثه
ایله ده اها سمان ارضه سقوط ایتدی : فاتح سلطان محمد
اردوسیه خنکار چایرینه کلدیکی زمان ۸۸۶ سنه سی
ربیع الاولک دردنجی کونی وجعلر ایچنده فجئه ارتحال
ایله مشدی.

اوزمان یکر می ایکی یاشنده بولان سلطان جم قونیه سنه
چکیلش، شعر لریله، شاعر لریله، قادینلریله، ادمانلریله
مشغول، جدالک و یا طالعسر لکک باشلادیغدن بی خبر
بولونیوردی.

شهاب الدین سلیمان

قووادیس ایران ؟

ایران زه یه کیدیورسون ؟

روسیانک، (باغچه سرای) شهرنده چیقان «ترجان»
غزته سنه، (صدای حق) غزته سندن نقلاً یازیش اولان
بیر قاج آجی وفجیع سطر، بزه بوسرنامه بی وبونامه بی
الهام ایتدی.

«صدای حق» غزته سنک یازمش اولدینی سطرلری
مذهب و عرق داشلریمک کوزلری اوکنه قویوروم. عیناً
شونلردر :

«ایران اعیان، اشراف و ملکدارلارینک بوصوکی
دوره حیاتیله رینه «صاتیش دوره سی» دینلسه جائزدر،
ظن ایدرز.

لری ده جغرافیا، علم هیئت، خصوصیه شعر تحصیلیه
ماضیه قاریشیوردی. سلطان علاءالدین کیقباددن منقول
آغیر بر دمیر کتله سنی بر قاج اوقه تزبید ایتدیرمش،
سوگرا قالدیرمش، و بو خلق نظرنده کندیسنی چوق
یوکسلتمشدر. قونیه اهالیسی اوکا بر حس حرمت
و افتخارله «باش پهلوان» دییورلردی. هر صباح قالقار
قالقماز، ابتدا صیجاق، سوگرا صوئوق ایله بیقنیر،
بعضاً بویوک حوضلر داخلنده یوزر، کیجه لری داملر
اوزرنده، آچیق هوا ده یاتاردی. مع مافیه قونیه نک
بو هوای دلیرانه سی اونک روخنده قسطمون بی
اولدیره مه مشدی، او هر شیدن اول اینجه، رقیق الروح،
حساس بر شاعر دی. او هر شیدن اول حسنه، نفاسته،
بدیعیته مفتون بولونیوردی. دفتر داری شاعر شاهدی،
نشانجیسی شاعر سعدی جم، باش نشانجیسی شاعر
حیدر چلبی ایدی. جم سلطان بوتون بومشاغل آره سنده
قادینه، حسن زنده یه قارشیده لاقید قالمایور، حتی بعضاً
پک افراط و مبالغه یه دوشویوردی. بدیعیته قارشیه روخنک
وسعت انکشافی، قوی وجودی، صحتی، والده سندن،
پدرندن منقول بر احتیاج شدید جنسیت اونی سراینده
قادیندن قادینه سورو کله یور، دنیانک هر کوشه سندن
طاشینان قادینلرک آره سنده بعضاً اونی هذیان حظ
وذوقه قادر کوتورییور، پنه سیالر، کوچوک آغزلر،
درین و چوقور، قطیفه لی، بنفشه رنگ کوزلر اونی
مسحور ایدیوردی :

« اولدی غنچه یوزبکه زلفک نقاب،

« صان نهان اولدی بولوده آفتاب . »

..

« طومارده بنفشه خطک درجنه رقم

« حسنگ رساله سته کلک دفتری ورق . »

حتی بو آنات ذوق و حظ ائساننده قادینلردن برینی
سودی، نکاح لاندی، اوندن بر ارکاک برده قیز چوجوغی
دنیا به کلدی، ارککک اسمنی اوغوز خان قویارقانون
موجبجه، بر ضمان اولمق اوزره، استانبوله کونده ردی.
بو فریح و مسعود حیاتی استانبولدن آلنان بر اصر

قلمازمش . حتی اورمانلار کسیدگدن صوگرا بیرچوق
نهرله رده قورومشدر .

•••

بوسطرلری او قودقدن صوکره « قووادیس ایران؟ »
دیمه مک ممکنمی در !... باشقا بریرده ده دیدیکم کی
(ایران) ک قلبه حواله اولونان خنجر بزم سینه مزدن
کچر ، بو جهته ایرانه ایریشن فلاکتلر بزم ایچین بیر
مصیبت اشارتی صاییلما الی در . عصرلردن بری هرایکیمز عینی
اژدر خسرانک پنجه لری ایچنده یز . شو قدار بیر فرق ایله که
اونلرک بیر « فردوسی » بیر « سعدی » بیر « حافظ » بیر
« خیام » لری وار . اونلرک بیر « شهنامه » لری وار که
بوتون دنیانک شاه اثری اولماسه بیله بوتون دنیانک محقق
شاه اثرلرندن در ؛ اون وحی : اوز بئش عصرلق بیر ماضی به
مراجعت ایتسه ک شکوفه دار بیر ایران مدینتی بولماقده
امین اولایلیز .

بو بویله اولماقده برابر ، شرق ، شرق هواسی ،
شرق نوایی ، یرک آلتنده موعود سعادت یزک اوستنده
موجود سعادت تر جیح ایدن بر قانا ایرانی ده ، تورانی ده
فرسی ده ، تورکی ده کیرمش ، بتیرمش در . شرق قافاسی

این چرخ فلک که مادر او حیرانم
فانوس خیال از او مثالی دانم
خورشید جر اغدان و عالم فانوس
ماجون صوریم کاندرا و کردانیم

دیدیکی حالد ، غرب قافاسی :

بنجه هر طبیعتی بازینجه اتمه در
بازینجه سی ارلوب دوریورکن طبیعتک .

دیمشدر .

شرق قافاسنک سویله دیکی یا کاش دکل در . فقط بزه
دوغرو اولان دکل مفید و محی اولان لازم در . بنجه مفید
اولان و انسانی حیات مبارزه سی میداننده عزم و ارادته
سلاحلاندیران و مظفر ایدن هر شی ، هر یالان ، هر ساخته
هر صامحه .. محض حق ، محض حقیقت در . چونکه دنیاده
اک بویوک حقیقت حیات غوغاسی در . بو غوغاده سنی ظفره
کوتورن ، سانا غالبک تأمین ایدن هر مفکور و هر محسوس
حقیقت و سرمایه حقیقت در .

« مازاندران و کیلانک جمله اورمانلاری که یر یوزنده
اک بویوک اورمانلاردن صاییلایلیز ؛ صایلوب کیندیئر .
آلیجی لر ایسه شیمدیکی اغتشاشدن استفاده ایدوب
فرستی قاجیر ماماق قصدیه آلیقلاری اورمانلقلار
ایله شیمدی یه قدار کورونمه مش وحشیانه بیر
طرزده معامله ایدیورلر . یالیکز مازاندران و کیلان
اورمانلارینه مخصوص شمشاد و دوز پالوط آغاچلرینک
جنسی و طماری ایراندن کاملاً محو و نابود اولوب کیدیور .
« بو آخر و قتله رده نمسه له رآذربایجانده ، یر و امتیازات
آلوب ایلری صوقولما یه جهد ایدیورلار . ملکدارلار
ایسه بونی اوزله ری ایچون بیر فلخیر بیلوب بیک تومانلق
ملککریخی اون تومانه و یرده رک « آحق نمسه لری آلدایرلر .
شمدی ایسه طوپراق صایشی باشلانیور . کرمانیادن
کلن نمسه له ر ، قافقازیادن کوچن ارمیلر ، روسیه دن
واران یهودیله رایران توپراغینک دکرینی دکزه آلیورلار .
« عموم ایرانده آکلایان یوقدر که : انسان آنجاق
توپراق ایله در ، توپراق اولمازسه انسان یاشایماز .

« بوکون ایرانده توپراقدن اوجوز صایتلان بیرشی
یوق . بوسایق ایله کیده رسه بیر آژکمه دن ایرانک الینده
بوکونکی توپراغک یوزده بیر ده قالمایا جقدر . توپراق
قلمازسه انسان ده معیشت ایده مز . شویله که بیر آزداها
کچرسه ایران اهالیسی یا قلقوب هواده یاشامایه ویا که
کره ارض دن محو اولوب کیتمه یه مجبور اولاجا قدر . لاکن
بیرنجیسنه آنلارک کوچی یمه یه جه کی معلوم ، ایکنجیسی
داها زیاده محتملدر . »

.....

« حکومت روسیه ده بولونان بوتون اورمانلاری
کندی آینه کیرمه ک ئوزره بیر لایحه حاضرلا ماقده در .
حکومتک بوندان مقصدی اورمانلاری و اورمانلارده کی
ثروتی محافظه ایتمه ک ایمش . اورمانلارک قیریلما سیله صولارده
اکسیامش .

« متخصصلارک تجربه سینه کوره ندرده اورمان وارسه
اوراده صوچوق و اردر ، ندرده اورمان یوقسه اوراده صوده

يارين دمير يوللرينك تامين ايتديكى قولايلىق سايه سنده،
اوروپادن بير چوق زراعت وصنعت اهلى، رزقلىرى
ككيشلتمك ايچين آناطولويه آقن آقن كله جكلردر.
آناطولوده نه بولا جاكلر؟ يوق بهاسنه ساتيلميه مهيا
محصول دار تارلار، اورمانلر، چفتلكلر كنديلرينه رقابت
ايدم بيلمك دن غايت اوزاق، فقير، جاهل تجربه سز،
يكي زراعت علم و آلتلرينه بيكانه بير خلق. عالمك جاهل
ايله، زنكنك فقيره، تجربه لى نك تجربه سز له تماسه كه سندن
حاصل اولاجاق هائيه ي تصوير ايتميه حاجت وارمى در؟
آووسترياده آلمان عنصر، توركياده تورك عنصره
نسبة پك بيلكىلى در، پك تجربه لى در. بونكله برابر
علمجه و ثروته كنديلرينه فائق اولان اوستريالى چاليشقان
وعرفانى موسوى لر طرفدن يوتولماقده درلر. «بقاى اليق»
قانونى بويه ايسته يور.

بوايشده اوستريا، توركياه چوق بكنر.

1849 تاريخنه قادار، اوسترياده موسوى تبعه اراضى
صاين آلامازدى. بوتاريخنه بو ممنوعيت فالديريلدى.
بير قايچ سنه طرفنده موسوى لر همان مافاى جبر ايتديلر. بوكون
بارون روجيلد عائله سنك (موراويا) ده، (سيانزيا) ده
(ماجارستان) ده كي اراضيسنك مقدارى عائله ايمپراطورينك
ملك اولدينى اراضى نك يدى شى مقدارنده در.

(غاليچيا) ده 1867 ده اراضى به مالك ياكى 38 موسوى
واردى. اوچ سنه صوكره، موسويلردن، انتخاب راي و يرمه يه
صلاحيته دار 68 بويوك املاك و اراضى صاحبي بولوندى.
1873 ده بو اراضى صاحبلرينك عددى 289 اولدى.
1880 ده 3700 املاك صاحبنك 380 موسوى بولوندى.
18 سنه طرفنده يعنى 1874 ايله 1892 سنه لرى آره-
سند 4300 كوچوك پارچه اراضى، موسويلر ك ائله كچدى.

بوكون بوملكستك ك محصول دار طور اقلرى بوفعال و منور
قومك آئنده در. بورايه كيرديكم بيرايى و شقه نك بيكلر جه سنى
او قوماق و پارينكى توركيامزى آينه ده كورمك ايسته ين
F. Trocase ك L'Autriche Juive عنوانلى كتابنى كوزدن
كچيرسين. بو كتاب بوندن اون بش يكي مى سنه اول

ايران لى لر، طور اقلرى صاتيورلر، اورمانلر، قاپانك
النده قاليور، كسيلور، ياقيلور، ييقيليور.
بو احوالى عينا توركياده، همده توركيانك قلمى
ودماغى و هر شيدى اولان (آناطولو) ده ده، باقار
كور اولمايانلر كورمه يورلرمى؟

آماسيه وطوقات حواليسنك ك محصول دار يرلرى
سفيلا فيناتلرله اوستريا و آلمان تبعه سندن اولان موسويلر ك
ائله كچمش در، «جزه بك كويى» اسمنده و آماسياه
مضاف بويوك بر ناحيه كاملا آلمان مستعمره سى حالى
آلمشدر.

آلمانىالى ويا اوستريالى موسويلر اللرنده آلتون
وقافالرنده علم، اللرنده، صنعت، مهارت، تجربه اولدينى
حاله بورالره كليورلر. تورك و مسلمان كويلو، جاهل لكى،
فقير لكى سبيليله املاك كنك و يركىسى و يرمكن عاجز
بولونيور.

ديكر طرفدن طور اغانك طبيعت و استعدادى، نه زرعه
الويريشلى در، هانكى موسمده نه كمه لى، نه وقت صولامالى،
نه دورلو كوبره و يرمه لى، نه قدار و يرمه لى بونلرى بىچاره
كويلو بيلمه يور. حيوانلرينك اعمال ايتديكى طبيعى
كوبره يي بيله بير قوبويه طوپلاماي بيلميه رك بوتون قيش
قار ك و يا غمورك آلتنده براقار ق يازى قوتنك ضايع
اولماسنه ميدان و يره جك در جه ده، ك ابتدائى زراعت
وفلاحت بيلكى لرندن خبر سز بولونيورلر.

ايران لى لك و توركيالى لك طور اقلرى صاتملى بير
مرض دك بير عرض در. مرضك سبيلرينى، منشألرينى آرماق
ودواسنى كوسترمك لازم در. جاهل لك فقير لك بيله اصل
مرض دكلدر. بونلرده بير اولين سبيلر ك نتيجه سى در.
فقط بونلرى ك اجمالى بير صورتده بيله كوسترمك ايچون
جلدلر يازماق لازم در. و جلدلر يازيلمشدر.

آناطولوى، يارين دمير يوللرى هر طرفدن صاراجاق.
بونى تيتره يچى بير مسرتله بلكه يورم: بوتيتره يچى و قورقو
ايله قاريشق مسرتى (حق) غزنه سنك بير نسخه سنده
«آجى دوشونجه لرم» عنوانلى بر مقاله ده آچمش و صاحپشدم؛
بوراده ده مختصر جه تكرر ايدم:

يازیش در. فقط احوال و احوال خفیفلمك دن يك اوزاق
اولاراق داها زیاده یول آلمشدر .

آيك ضیاسی دوشن بامیولربیا ضلعش ...
توقف آیلده دی معبد یاننده بر کروان ؛
گوزوكدی قارشیدن آلتون نقشلی تختروان .
اوزون صاقالی برهن سدره یاصلاغش .

آیاقلرنده کی خلخاللریله ، طقسان قیز
چالاردی یافلاشارق اینجه برکوموش ششتار .
گنیش و گولگه لی مدخلده آلی مشعله دار
فغان ایدردی : - اُم معبدنده محراقز ...

برهن ایندی ، اوزاقدن کچردی اوچ درت فیل ،
حریم معبدده صف صف دیزیلدی شانلی آلی ،
و بامو اورمانی اوستندن آقادی قیرمزی آی .
بوآنده معبدده گیرمشدی برزوآلی سفیل :

صاچاردی کوزنری اطرافه قانلی برقورقو ،
اوطوردی هیکله ناظر صوما کی برسدده .
قوجاق قوجاق صاری کلر صاچیلدی معبدده :
بوتون گولکلره صیرمشدی داملا داملا قوقو ...

❦

بوقدر براعا آیینی چینده ،
آهنك آقارکن ششتارلردن .
اوچ باشلی معبود اسرار ایچنده ،
توتمکده یر یر سکسان بوخوردان .

معبوده آلار چاپراز گیدیلدی ،
دیز چوکدی قیزلر اُندام اینجه ،
قدسی خوروزلر قربان ایدیلدی ،
جوشغون مناجات عکس آیله اینجه :

براهه ، براهه !
جهانه بال آچان ها ،
جهانی خلق ایدنده سن ،
براهه ، براهه !

بیغیلدی طاغ باشنده قار ،
براهه پوترا ، غائر آقار ؛
براهه ! غضوب ایشهك
جهانی آتَشك یاقار .

ترابك اولدی فیل دیشی
آونده جان ویرن کیشی
سَنك دعا گئی نوحه زن
شلاله نك صو سریشی .

کوبلوی ضعیفلا تماماق و اونلری معنوی سلاخلره
سلاحلاندیرماق اُنْ قطعی چاره در . انور پاشانك طابور
مکتب لری بزه بوخصوصده چوق امید ویردی [۰] .
حریسه ناظرینك بوهمته ، داخلیه ناظرینك همتلری ده
پیرو اولاجاقدیر : مملکتتمزی قطعیا طانیمایورز ، وطنیمز
ایچین ده آلدده هیچ بیر واسطه یوقدر .

(ویتل گوینه) نك La Turquie d'Asie سی بوندن
30 سنه اول یازیشدر و (دیون عمومیه) اداره سنك نقطه
نظرندن حرکت اولونمشدر . سالنامه لر ، باصمه قالب شیردر .
انسانلر من قیزیلور ، حیوانلر من قیزیلور ، اورمانلر من
قیزیلور . بونلرک سبیلری کوسته ره جك ایستاتیسیتک
یوقدر . و فیاتک ، تولداتک ، تراید و تناقصی سبیلری ،
اوروپائی پیرا صول ایله تدقیق اولونمایور . یکی ویرکی لر ضعیله
دولتلرک خزینه سنه وسعت کلمه جکی شبهه سزدر . داخلیه
نظار تیجه « مجله ممالک عثمانیه » اسمیه بویوک بیر اثر
وجوده کتیر تیله جکنه دایر بر مژده قولاغمره کلدی .
آلبت بو کتاب سالنامه لرك بیرجلده طویلانماسدن حاصل
اولماز . متبحر متخصصلر ، قاریش قاریش مملکتی کزهرک
کورهرک زراعی ، معدنی ، حیوانی ، تجاری ، صهی ،
اروایی استعدادلری علم و فن کوزلورکاری کوزده اولدینی
حاله تدقیق ایدهرک وجوده کتیریرلر . آناطولونک
نه قادار زنکین وعینی زمانده نه قادار فقیر اولدیغی بیلن
یادرلر ، یارین آنا یورد مزده بزی اوشاق ایدیه یله جکلر در .
وبو اوشاقلغمز ، نه سلاحله نه زورله اولمایاجاق در .
کندی اختیار مزله و بلکه ده نباتی حیاتمزی محافظه ایچین
منت و شکران مقابلنده اولاجاقدیر و اوشاقلغک بو
دورلوسی هیچ بیر وقت اقدیلکه ترفع ایتمز .

23 مایس 1914

دوقتور عبدالرحمن دهرت

[۰] 103 نومرولو (اجتهد) ده « انور پاشا ایله ملاقات »

مقاله منی اوقویک .